

KAJIAN FILOLOGI SÂHÂ TEOLOGI PASTORAL WONTÊN ING TEKSLAYANG KIRIMAN SÂKÂ RASUL PAUL MARANG PASAMUAN ING KORINTA (LAYANG KAPISAN)

THE PHILOLOGY STUDI OF WHY THE PASTORAL THEOLOGY OF THE LETTER OF TEXT AT THE POST OF ACTS OF PAUL TO THE CORINTHIANS (FIRST LETTER)

Dening: Tabita Herni Astuti, Prodi Pendidikan Bahasa Jawa, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Yogyakarta

Sarining panalitÈn

Ancasing panalitèn mênikâ kapérang dados pitu. Wondéné pitu ancasing panalitèn kasêbut, kanggé: (1) ngandharakên asiling *inventarisasi naskah KORINTA (Layang Kapisan)*, (2) ngandharakên *deskripsi naskah sâhâ teks KORINTA (Layang Kapisan)*, (3) ndamel *transkripsi teks KORINTA (Layang Kapisan)*, (4) ndamêl *alih tulisteks KORINTA (Layang Kapisan)*, (5) ndamêl *suntingan teks KORINTA (Layang Kapisan)*, (6) ndamêl *terjemahan teks KORINTA (Layang Kapisan)*, (7) ngandharakên piwulang bab *teologi pastoral wontên ing salêbêt ing teks KORINTA (Layang Kapisan)*. Panalitèn mênikâ ngginakakên *metode panalitèn deskriptif sâhâ metode panalitèn filologi modern*. Sumber data ing panalitèn mênikâ *naskah KORINTA (Layang Kapisan) koleksi Perpustakaan Radya Pustaka Surakarta*. Cârâ anggènipun ngêmpalakên data ing panalitèn mênikâ katindakakên kanthi maos, nyathêt, sâhâ *pengamatan* ingkang kajumbuhakên kaliyan lampahing panalitèn *filologi* inggih mênikâ *inventarisasi naskah, deskripsi naskah sâhâ teks, transkripsi teks, alih tulis teks sâhâ suntingan* kanthi *metode standar, terjemahan teks metode harfiah, isi sâhâ bebas sâhâ dipuntandhingakên* kaliyan sakawan Alkitab Basa Indonesia (*Lembaga Alkitab Indonesia*). Cârâ *analisis data* ing panalitèn mênikâ ngginakakên *analisis deskriptif*. *Validitas* ingkang dipunginakakên inggih mênikâ *validitas semantik*. *Reliabilitas* ingkang dipunginakakên ing panalitèn mênikâ *reliabilitas intraratter sâhâ reliabilitas interatter*. Asiling panalitèn tumrap *teks KORINTA (Layang Kapisan)* wontên ênêm bab. Satunggal, asiling *inventarisasi naskah* kapanggihakên wontên gangsal *eksemplar* ingkang kasimpen ing tigang papan panyimpêning *naskah*. Kalih, asiling *deskripsi naskah sâhâ teks*, kawontênanipun *naskah* taksih saé, sagêd dipunwaos kanthi cêthâ, *teks sinêrat mawi aksârâ Jâwâ cithak*. Tiga, asiling *transkripsi* ngginakakên *metode transkripsidiplomatik*, karânâ sêratan *teks-ipun cithak, aksârâ ing teks mênikâ sami kaliyan teks cithak sanès-ipun*. Sakawan, asiling *alih tulis sâhâ suntingan teks* kapanggihakên tigang têmbung ingkang dipun-sunting. Gangsal, asiling *terjemahan teks*, kapanggihakên kalih *catatan terjemahan* inggih mênikâ *Paulus sâhâ nubuat*. *Catatan terjemahan* mênikâ dipunsêrat ing *catatan kaki*. Ênêm, isining *teks* inggih mênikâ *teologi pastoral*, kapanggihakên 17 *teologi pastoral* kados makatên: (1) sampun ngantos wontên pasulayan ing pasamuan, (2) piwulang bab kawicaksananing Allah sâhâ kawasisaning manungsa, (3) piwulang kawasisan ingkang sajatos, (4) ngicalakên gêsang cârâ kadagingan manungsa, (5) piwulang bab dalêm yasaning Allah sâhâ têtalêsipun, (6) sampun ngantos anjêksani tiyang sanès, (7) piwulang bab andhap asor, (8) sampun ngantos têtêpungan kaliyan tiyang ingkang laku jinâ, (9) sampun ngantos wontên padudon kaliyan pârâ sadulur, (10) bab rabi, (11) gêsang kadosdéné nalikâ katimbangan déning Allah, (12) bab sasajèning brahâlâ, (13) pangèngêt-èngêt supados ngupâyâ marang sapâdhâ-pâdhâ, sanès badanipun piyambak, (14) bab tatané bujânâ suci, (15) piwulang bab ganjaran kasukman, (16) Piwulang bab badan sêtunggal péranganipun kathah, (17) bab katrêsnan. Teologi pastoral mênikâ sagêd dipuntrapakên wontên ing pasamuan Kristên sâhâ pagêsanganing manungsa.

Pamijining têmbung: *Kajian filologi, Korinta (Layang Kapisan), isining teks*

Abstract

Predict the results of the study is divided into seven. Despite the seven study events, to: (1) state the results of the Corinthian inventory script (First Letter), (2) reveal the layout of the text of the Corinthian text description (First Letter); (3) make transcription of Corinthian text (First Letter), (4) make transliteration of Corinthian text (First Letter), (5) made a small text of Corinth (First Letter), (6) made a translation of the Corinthian text (First Letter), (7) declared teaching pastoral theology into the Corinthian text (First Letter). Research has used descriptive research method as a method of modern philology research. Sources of data in the research paper Corinthians (first letter) tradition of the Surakarta Library. The collective data collected in this research is conducted by reading, documented, and observing the continuity of the research literature, inventory of manuscripts, text descriptions and layout of text, transcription of text, voice of text writing and editing layout by standard method, literal text translation method, And layout Free to compare with the biblical book of Indonesia (Lembaga Alkitab Indonesia). Data analysis in this research has resulted descriptive analysis. The validity required is semantic validity. The reliability required in this study is the reliability of intratellational reliability of the interatter. Successful investigation of the Corinthian text

(first letter) of six chapters. First, the results of the inventory of manuscripts found five copies stored in the storage space of three manuscripts. Second, the results of the text description and layout of the text, co-script is still good, can be read clearly, the text is written with Java Script print. Three, transcription results using diplomatic transcription methods, because of the text-fibers they print, text characters are printed with text-not them. Four, more results from writing and editing the text layout found three words that, edit. Five, the translation of the text, they find the translation of the record is Paul prophetic layout. The translation notes are written in the footnotes. Six, what is the text of pastoral theology, found 17 pastoral theologies such as: (1) let there be division in the church, (2) doctrine of God's wisdom and human wisdom, (3) true teaching knowledge, (4) removed life of human flesh, and (5) not *anjêksani* others, (7) teaching etiquette, (8) do not meet with people who commit adultery, (9) and let there is an argument with his brother, (10) about the rabbi, (11) life as he was called, (12) idols *sasajèning*, (13) cut remember that seeks to neighbors, and not himself, (14) the formation of holy week, (15) the doctrine of spiritual gifts, (16) teaches the body of many verses, (17) about love. Pastoral theology is also used to circulate in Christian churches and layout for human life.

PURWAKĀ

Naskah minangka salah satunggaling têtilaraning asêpuh ingkang ngêwrat bab pagêsanging manungsâ. *Naskah-naskah* mênikâ kasêrat mawi dlancang, lontar, kulit kayu, sâhâ sanès-sanèsipun. *Naskah* boten namung sumêbar ing *nusantara*, nanging ugi dumugi mâncâ nêgârâ. *Naskah* ngêwrat mapintên-pintên prakawis, kados déné sujarah, adat istiadat, agâmâ, *moral*, lan sanès-sanèsipun. Malah sêdâyâ bab ingkang gayut kaliyan pagêsanging manungsâ, sinerat wontên ing *naskah*. Pramilâ *naskah* mênikâ têtêlâ mumpangati, amargi sagêd paring gambaran jaman ingkang sampun kalampahan. Ananging, awit dangunipun *naskah* mênikâ sumimpên, pramilâ lajêng kathah *naskah* ingkang rusak. *Naskah* ugi sagêd kémawon ical sadèrèngipun dipunmangrêtos wos-ipun. Awit saking mênikâ, prêlu katindakakên upâyâ kanggé nglêstantunakên têtilaran budâyâ mênikâ.

Salah satunggaling upâyâ kanggé nglêstantunaken *naskah* inggih menika mbedhah wosing *naskah* supados saged kaandharaken wos-ipun. Minangka sarana kanggé mbedhah *naskah* menika prelu cak-cakaning ngelmi *pernaskahan* sâhâ *perteksan* utawi *filologi*. Ananging, asiling panalitèn *filologi* ingkang sampun katindakakên

dèrèng cêkap manawi katandhingakên kaliyan cacahipun *naskah*. Taksih kathah *naskah-naskah* ingkang prêlu dipunkaji mawi panalitèn *filologi* mênikâ. Awit saking mênikâ kawawas taksih prêlu upâyâ saking pârâ *mahasiswa*, mliginipun *mahasiswa* Pendidikan Bahasa Jawa saprêlu nglêstantunakên *naskah* mênikâ.

Saking andharan ing nginggil, wontên ing kalodhangan mênikâ ngrêmbag salah satunggaling *naskah* Jawi ingkang irah-irahanipun *Kajian Filologi* sâhâ *Teologi Pastoral* wontên Ing *TeksLayang Kiriman saka Rasul Paul marang Pasamuan Ing Korinta (Layang Kapisan)*, salajêngipun dipuncêkak *KORINTA (Layang Kapisan)* ngginakaken panaliten *filologi*. *Teks KORINTA (Layang Kapisan)* mênikâ pêthikan saking *Naskah Kitab Sutji Prajanjiyan Énggal*. Wondéné pawadan *teks KORINTA (Layang Kapisan)* ingkang kasimpên wontên ing *Museum Radya Pustaka Surakarta* dipunpilih amargi:

1. *teks KORINTA (Layang Kapisan)* dèrèng naté dipuntaliti,
2. papan panyimpêning *teks* ingkang langkung cakêt saénggâ nggampilakên panaliti anggènipun ndamêl *deskripsi naskah* sâhâ *teks* manawi katandhingakên kaliyan *naskah* ingkang kasimpên ing Walandi,

3. *naskah KORINTA (Layang Kapisan)* ngrêwrat bab piwulang agami Kristen inggih mênika *teologi pastoral*, kaangkah sagêd munpangati kanggé sêdâyâ pasamuhan Kristên sâhâ sagêd murakabi tumrap pagêsanging manungsâ.

Istilah *filologi* mênikâ saking têngbung bâsâ Yunani *philos* sâhâ *logos*. *Philos* têngêsipun ‘trêsna’, salajêngipun *logos* têngêsipun ‘têngbung’ (*logos* ugi atêngês ‘ilmu’). Adhêdhasar katrangan mênikâ, têngbung *filologi* sacârâ *harfiah* têngês trêsnâ dhatêng têtêngbung (Djamaris, 2002: 6). Pamanggih sanèsipun ngandharakên bilih *filologi* asalipun saking bâsâ Yunani ‘*philologia*’ têngêsipun ‘rêmên ginêman’ (Sulastin-Sutrisno, 1981:1).

Miturut Baroroh-Baried (1985:1), *filologi* dipuntêngês salah satunggaling sêsêrêpan ingkang ngêwrat mapintên-pintên pangêrtosan gayut kaliyan bab sastrâ, ugi gayut kaliyan bab ngèlmi bâsâ, kasusastran, sâhâ kabudayan. *Filologi* ugi sagêd dipuntêngês *studi* bab kabudayan wontên ing jaman rumiyin saking *naskah* sâhâ *teks* (Saputra, 2008: 79). Pamanggih sanèsipun ngandharakên bilih *filologi* minangkâ salah satunggaling sarânâ ingkang wigatos sâhâ murakabi anggènipun mbêdhah isining *naskah* (Mulyani, 1994:8).

Adhêdhasar pêmanggih-pêmanggih ing nginggil sagêd dipunpêndhêt dudutanipun bilih pangrêtosan *filologi* inggih mênikâ ngèlmi ingkang kaginakakên kanggé sarânâ ngrêmbag bab bâsâ, sastrâ ugi budâyâ kanthi *objek* panalitèn *naskah* sâhâ *teks*. *Filologi* mênikâ kanggé pirantos ingkang dipunginakakên kanggé mbêdhah isining *naskah*. Pangrêtosan *filologi* dipunginakakên wontên ing panalitèn mênika, awit panalitèn mênikâ naliti *teks* wontên ing *teks KORINTA (Layang Kapisan)*.

Panalitèn *filologi* mênikâ wontên ancasipun. Miturut Baroroh-Baried (1994:8), ancasipun *filologi* wontên kalih pérangan. Ancasing panalitèn mênikâ kapérang dados ancas *umum* kaliyan ancas *khusus*.

Ancas *umum* panalitèn *filologi* wontên warni tigâ, inggih mênikâ (1) mangrêtosni kadospundi kabudayan satunggaling bangsa lumantar têtilaran kabudayan ingkang kasêrat (*naskah*), (2) ngandharakên fungsi utawi mumpangati *teks* tumrapping masarakat panampinipun utawi pamaosipun, ing jaman rumiyin sâhâ ing jaman samênikâ, sâhâ (3) mahyakakên *nilai-nilai* budâyâ jaman rumiyin minangkâ *alternatif* kanggé ngembangakên kabudayan.

Wondéné ancas *khusus* panalitèn *filologi* wontên sakawan, inggih mênikâ (1) mahyakakên *bentuk* wiwitaning *teks* ingkang kasimpên salêbêting têtilaran kabudayan ingkang sinêrat, utawi *menyunting teks* ingkang dipunraos paling cêlak kaliyan aslinipun, (2) ngandharakên sêjarah dadosipun *teks* sâhâ sêjarah pêrkembangan *teks*, (3) ngandharakên *resepsi* utawi panampinipun masarakat pamaos tumrap satunggaling *teks* ing satunggaling wêkdal panampinipun, (4) mahyakakên *teks* supados sagêd dipunwaos déning masarakat samênikâ, inggih mênikâ ingkang awujud suntingan.

Adhêdhasar andharan ancasipun *filologi* ing nginggil, ancasipun panalitèn *filologi* tumrap sêrat *teks KORINTA (Layang Kapisan)*, inggih mênikâ mahyakakên isining *teks KORINTA (Layang Kapisan)* kanthi damêl *suntingan teks* sâhâ *terjemahan teks*. Salajêngipun, isining *teks* badhé ka-*analisis* kanggé mangêrtosi piwulang *teologi pastoral* ingkang gayut kaliyan bab agami

Kristen ingkang kawrat ing salêbêting teks *KORINTA* (Layang Kapisan).

Teologi pastoral inggih mênikå cabang ilmu *teologis* ingkang fokus dhatêng *perspektif* *penggembalaan* dhatêng sêdâyå kêgiyatan lan fungsi grêjå sâhå pandhitå, salajêngipun narik dudutan *teologis* saking pêngamatan ingkang dipunadani (Singgih, 1994:79). Saking jaman *Reformasi* Kristên, istilah “Pastoral” dados têngbung sipat saking “Pastor”. Karånå *Pastor* mênikå ngladosi *penggembalaan*, dados istilah *Pastoral* wontên ing konteks mênikå têngêsipun sami kaliyan *penggembalaan* kâlå wau.

Panalitèn *filologi* dipuntindakakên miturut lampahing panalitèn. Wondéné lampahing panalitèn *filologi*, inggih mênikå (a) *inventarisasi naskah*, (b) *deskripsi naskah*, (c) *transliterasi naskah*, (d) *suntingan teks*, (e) *terjemahan* utawi alih bâså, sâhå (f) *andharan wosing teks*.

CARANING PANALITÈN

Jinising Panaliten

Panalitèn mênikå ngginakakên *metode* panalitèn *deskriptif* sâhå *metode* panalitèn *filologi modern*. *Metode deskriptif* inggih mênikå satunggaling *metode* panalitèn ingkang nлити manungså, kawontênan, *sistem* pamikiran, utawi kadadosan ing jaman samênikå (Nazir, 2009: 54). *Metode deskriptif* dipunginakakên amargi panalitèn mênikå ancasiipun kanggé nggambarakên kawontênanipun teks *KORINTA* (Layang Kapisan) sâhå ngandharakên wos-ipun teks *KORINTA* (Layang Kapisan) kanthi *objektif* ingkang ngêwrat kawruh *teologi pastoral*.

Data saha Sumber Data

Cårå panalitèn *filologi* dipunginakakên amargi *sumber data* panalitènipun arupi *teks*. Wondéné *metode filologi modern* mênikå dipunginakakên kanggé naliti *naskah* kanthi irah-irahan *KORINTA* (Layang Kapisan), kanthi nomor koleksi 1810.81 ingkang awujud *naskah* cithak. Asiling saking *metode* panaliten *filologi* mênikå awujud *data*, salajêngipun *data* panalitèn mênikå dipunginakakên dados dhasaring panalitèn. Wondéné lampahing panalitèn *filologi modern* wontên ing panalitèn mênikå inggih mênikå *inventarisasi*, *deskripsi naskah*, *alih tulis teks*, *terjemahan teks*, *analisis teks*.

ASILING PANALITÈN SAHA PIREMBAGAN

Inventarisasi naskah, *naskah Kitab Sutji Prajanjiyan Ênggal* ingkang ngêwrat *teks KORINTA* (Layang Kapisan) kapanggihakên wontên gangsal *eksemplar*. Salajêngipun, katêmtokakên *teks KORINTA* (Layang Kapisan) ingkang kasimpên wontên Museum Radya Pustaka Surakarta, minångkå *sumber data* panalitèn.

Naskah ingkang dados sumber data panalitèn mênikå kasimpên wontêning Museum Radya Pustaka Surakarta, kanthinomêr kodeks 1810.81 Kpa. *Naskah* kasêbut irah-irahanipun *Kitab Sutji Prajanjiyan Ênggal* ingkang ngêwrat *teks Layang Kiriman Sâkå Rasul Paul Marang Pasamuhan Ing Korintå* (Layang Kapisan).

Kawontênaning *naskah Kitab Sutji Prajanjiyan Ênggal* taksih saé. Kåcånipun taksih jangkêp sâhå urut. Botên dipunpangan rêngêt, sêrataning *teks* taksih saé, cêthå sâhå gampil dipunwaos. Wondéné samaking *naskah* wontên kalih, inggih mênikå samak luar sâhå samak dalam. Samak luar

naskah bahan-ipun ngginakakên kulit *imitasi* (*sintetis*) sâhâ dipunlapis *plastik* bênging. Wondéné samak *dalam* ngginakên dlancang polos tipis warni soklat ênom.

Teks KORINTA (Layang Kapisan) sinêrat kanthi sêratan aksârâ Jâwâ cithak, sikapipun jêjêg. Dhapukaning *teks* inggih mênikâ gancaran, wondéné basanipun *teks* ingkang kaginakakên inggih mênikâ bâsâ Jawi Gagrag Énggal kanthi undhâ-usuk ngoko. *Teks KORINTA (Layang Kapisan)* mênikâ ngêwrat andharan *teologi pastoral* ingkang sagêd ambangun pasamuhan agami Kristen sagêd gêsang langkung saé.

Metode transkripsi ingkang dipunginakakên inggih mênikâ *metode transkripsi diplomatik*. Karânâ sêratannaskah-ipun cithak, aksârâ ingnaskah mênikâ samikaliyannaskah-naskah cithaksanès-ipun, tuladhanipun :Sêrat Pitutur Jati, Sêrat Kâlâmangsâ, lsp.

Metode transliterasi ingkang dipunginakakên inggih mênikâ *metode transliterasi standar*. *Metode transliterasi standar* katindakakên kanthi ndamel alih aksârâ ingkang nggatosakên éjaan ingkang dipunsampurnakakên ugi ingkang taksih kaginakakên, inggih mênikâ *Ejaan Bahasa Jawayang Disempurnakan* ingkang kabardéning Balai Penelitian Bahasa (1990) sâhâ Baoesastra Djawa (Poerwadarminta, 1939).

Wondéné, *suntingan teks* ingkang dipunginakakên inggih mênikâ *suntingan teks edisi standar*. *Suntingan teks KORINTA (Layang Kapisan)* katindakakên kanthi milah-milahakên têngbung ingkang kasêrat lêpat. Titikanipun inggih mênikâ wontên aksârâ, wandâ, sâhâ têngbung ingkang

sêratanipun lêpat. *Metode suntingan edisi standar* katindakakên kanthi nglêrêsakên têngbung-têngbung ingkang sêratanipun dèrèng jumbuh, kajumbuhakên kaliyan éjaan ingkang sampun dipunsampurnakakên, inggih mênikâ *Ejaan Bahasa Jawayang Disempurnakan* ingkang kabardéning Balai Penelitian Bahasa (1990) sâhâ Baoesastra Djawa (Poerwadarminta, 1939).

Ing panalitèn mênikâ, kapanggihakên têngbung-têngbung ingkang sêratanipun prêlu dipun-sunting. Wondéné asiling têngbung-têngbung ingkang dipun-sunting wontên tiga, inggih mênikâ **w(o)ng (bab 6, ayat 9), tumol(è)h (bab 7, ayat 35), sâhâ sab(ê)<n> (bab 13, ayat 7).**

Terjemahan ing panalitèn mênikâ dipuntindakakên kanthi nggantos bâsâ sumber-ipun inggih mênikâ bâsâ Jawi, dados bâsâ sasaran inggih mênikâ bâsâ Indonesia. *Terjemahan teks KORINTA (Layang Kapisan)* mênikâ ngginakakên sakawan *Alkitab* bâsâ Indonêsia (Lembaga Alkitab Indonesia). Sakawan *Alkitab* bâsâ Indonesia mênikâ inggih *Alkitab Bergambar* saking Lembaga Alkitab Indonêsia cithak taun 2015, *Alkitab Edisi NLO* saking Lembaga Alkitab Indonêsia cithak kaping 68 taun 2007, *Alkitab* saking Lembaga Alkitab Indonêsia cithak taun 2010, sâhâ *Perjanjian Baru Edisi III* saking The Indonesian Bible Society for The Gideons International cithak kaping 7 taun 2009.

Terjemahan teks KORINTA (Layang Kapisan) ngginakakên sakawan *Alkitab* mênikâ karânâ *terjemahan* bâsâ Indonesia saking sakawan *Alkitab* mênikâ sampun dipuntampisâ hadipu

nakênidéning *Konferensi Waligereja Indonesia* ugi supados botên nyêbal saking *firman Tuhan*. Sakawan *Alkitab* mênika ugi dipun anggèng pa ngibadah Kristen ing sabêndintênipun. Asiling *terjemahan teks*, kapanggihakên kalih *catatan terjemahan* inggih mênika *Paulus* sâhânubuat. *Catatan terjemahan* mênika dipun sêrating *catatan kaki*.

Isining *naskah KORINTA (Layang Kapisan)* mênika ngêwrat bab *teologi pastoral*, wontên pitulas piwulang bab *Teologi Pastoral*. Pitulas bab *teologi pastoral* inggih mênika (1) sampun ngantos wontên pasulayan ing pasamuhan, (2) piwulang bab kawicaksananing Allah sâhâ kawasisaning manungsa, (3) piwulang kawasisan ingkang sêjatos, (4) ngicalakên gêsang carâ kadagingan manungsa, (5) piwulang bab dalêm yasaning Allah sâhâ têtalêsipun, (6) sampun ngantos anjêksani tiyang sanès, (7) piwulang bab andhap asor, (8) sampun ngantos têtêpungan kaliyan tiyang ingkang laku jinâ, (9) sampun ngantos wontên padudon kaliyan pârâ sadulur, (10) bab rabi, (11) gêsang kados déné nalikâ katimbangan déning Allah, (12) bab sasajèning brahâlâ, (13) pangèngêt-èngêt supados ngupiyâ marang sapâdhâ-pâdhâ, sanès badanipun piyambak, (14) bab tatané bujânâ suci, (15) piwulang bab ganjaran kasukman, (16) Piwulang bab badan sêtunggal péranganipun kathah, (17) bab katrêsnan. Sabên piwulang kasêbut, ngêwrat bab *teologi pastoral*.

DUDUTAN

Inventarisasi naskah, naskah Kitab Sutji Prajanjiyan Énggal ingkang ngêwrat *teks KORINTA (Layang Kapisan)* kapanggihakên

wontên gangsal *eksemplar*. Salajêngipun, katêmtokakên *teks KORINTA (Layang Kapisan)* ingkang kasimpên wontên *Museum Radya Pustaka* Surakarta, minangka *sumber data* panalitèn kanthi nomêr kodeks 1810.81 Kpa.

Kawontênaning *naskah Kitab Sutji Prajanjiyan Énggal* taksih saé. Kacânipun taksih jangkêp sâhâ urut. Botên dipun pangan rêngêt, sêrataning *teks* taksih saé, cêthâ sâhâ gampang dipun waos. *Metode transkripsi* ingkang dipunginakakên inggih mênika *metode transkripsi diplomatik* ugi *suntingan teks* ingkang dipunginakakên inggih mênika *suntingan teks edisi standar*.

Terjemahan ing panalitèn mênika dipuntindakakên kanthi nggantos bāsâ *sumber*-ipun inggih mênika bāsâ Jawi, dados bāsâ sasaran inggih mênika bāsâ Indonesia. *Terjemahan teks KORINTA (Layang Kapisan)* ngginakakên sakawan *Alkitab* mênika karânâ *terjemahan* bāsâ Indonesia saking sakawan *Alkitab* mênika sampun dipuntampi sâhâ dipunakêni déning *Konferensi Waligereja Indonesia* ugi supados botên nyêbal saking *firman Tuhan*. Isining *naskah KORINTA (Layang Kapisan)* mênika ngêwrat bab *teologi pastoral*, wontên pitulas piwulang bab *Teologi Pastoral*.

KAPUSTAKAN

Anggota IKAPI. 2007. *Alkitab Edisi NLO cetakan ke-68*. Jakarta: Percetakan Lembaga Alkitab Indonesia.

_____. 2009. *Perjanjian Baru Edisi III cetakan ke-7*. Jakarta: The Indonesian Bible Society for The Gideons International.

_____. 2010. *Alkitab Edisi NLO*. Jakarta: Percetakan Lembaga Alkitab Indonesia.

_____. 2015. *Alkitab Bergambar*. Jakarta: Percetakan Lembaga Alkitab Indonesia.

- Baroroh-Baried. 1985. *Pengantar Teori Filologi*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa.
- Djamaris, Edwar. 2002. *Metode Penelitian Filologi*. Jakarta: CV. Manasco.
- Nazir, Moh. 2009. *Metode Penelitian*. Bogor: Ghalia Indonesia.
- Poerwadarminta, W.J.S. 1939. *Baoesastra Djawa*. Batavia: J.B. Wolters Uitgevers. Maatschappij N.V.
- Saputra, H.Karsono. 2008. *Pengantar Filologi Jawa*. Jakarta: Wedatama Widya Sastra.
- Singgih, E. Gerrit and Tjaard G. Hommes. 1994. *Teologi dan Praksis Pastoral, Antologi Teologi Pastoral*. Jakarta: BPK Gunung Mulia & Penerbit Kanisius.
- Sulastin-Sutrisno. 1981. *Relevansi Studi Filologi*. Pidato Pengukuhan Jabatan Guru Besar dalam Ilmu Filologi pada Fakultas Sastra dan Kebudayaan Universitas Gadjah Mada Yogyakarta.